

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 09-07-2020 r.

Adam Bodnar

KMP.571.18.2020.RK

Pan
Zbigniew Ziobro
Minister Sprawiedliwości

Al. Ujazdowskie 11
00-950 Warszawa

Szanowny Panie Ministrze,

kwestia odpowiedniej infrastruktury jednostek penitencjarnych budzi moje najwyższe zainteresowanie. Mimo wielu problemów pojawiających się w tym obszarze, dostrzegam z biegiem lat, wiele pozytywnych zmian. Dalszy postęp, poza nieodłącznym wsparciem finansowym, wymaga jednak konsekwentnego planowania i działania, w oparciu o najwyższe standardy.

Dlatego też z radością przyjąłem wiadomość o pracach nad projektem ustawy modernizacyjnej Służby Więziennej na lata 2021-2024¹. Uważam, że jest to dobry moment dla Ministerstwa Sprawiedliwości i Służby Więziennej do refleksji nad standardami dotyczącymi planowania i infrastruktury jednostek penitencjarnych. Ważne jest bowiem, by placówki te, w sposób optymalny realizowały zadania, dla których zostały stworzone i szanowały prawa i potrzeby osadzonych oraz innych osób przebywających na ich terenie.

W 2016 r. Biuro Narodów Zjednoczonych ds. Usług Projektowych (UNOPS) opublikowało publikację pt. *Technical Guidance for Prison Planning. Technical and operational considerations based on the Standard Minimum Rules for the Treatment*

¹ Informację w tym zakresie przekazał Wiceminister Sprawiedliwości Michał Wójcik podczas rocznej odprawy kierownictwa Służby Więziennej, która odbyła się w dniach 1-2 marca 2020 r. Zob. komunikaty na stronach: <https://www.sw.gov.pl/aktualnosc/centralny-zarzad-sluzby-wieziennej-odprawa-roczna-kierownictwa-sluzby-wieziennej%202020> oraz <https://nszzfipw.org.pl/odprawa-roczna-kierownictwa-sluzby-wieziennej.html>

Zgodnie z pismem Ministerstwa Sprawiedliwości z dnia 30 kwietnia 2020 r., znak DWOiP-III.770.20.2020 roboczy projekt ustawy modernizacyjnej opracowany przez Służbę Więzienną został już przekazany Ministerstwu Sprawiedliwości. Zob. komunikat z dnia 14 maja 2020 r., dostępny na: <https://nszzfipw.org.pl/odpowiedz-ms-dotyczaca-programu-modernizacyjnego-na-lata-2021-2024.html>

*of Prisoners (the Nelson Mandela Rules)*². Zawiera ona wytyczne w zakresie planowania i technicznych aspektów funkcjonowania jednostki penitencjarnej, co ma również znaczenie dla humanitarnego traktowania więźniów.

W przedmowie tego dokumentu, Andrea Huber z Penal Reform International podkreśla, że projektowanie jednostki penitencjarnej musi wspierać podstawowy cel detencji. Jednak jej infrastruktura może zarówno wspierać procesy humanitarnego traktowania więźniów i ich reintegracji ze społeczeństwem, albo stanowić istotną przeszkodę w osiągnięciu tych celów. Infrastruktura jednostki penitencjarnej może więc zarówno odzwierciedlać wiarę w resocjalizację więźniów lub tworzyć środowisko opresyjne, które ich odczłowiecza i instytucjonalizuje³.

Z kolei Gordon Nuttall z UNOPS wskazuje jak ważną rolę odgrywa sama lokalizacja jednostki penitencjarnej, która może mieć wpływ na zdrowie osadzonych i niweczyć pracę podejmowaną w kierunku kształtowania u więźniów odpowiednich postaw społecznych. Jeśli bowiem jednostki usytuowane są z dala od miejsc zamieszkania więźniów, są oni odcięci od swoich rodzin i zasobów społecznych, które mogłyby pomóc w procesie resocjalizacji. Zwiększa to poczucie izolacji fizycznej i emocjonalnej a także ryzyko ponownego popełnienia przestępstwa⁴.

Gordon Nuttall podkreśla również, że często infrastruktura więzienna nie odpowiada faktycznemu ryzyku stwarzanemu przez więźniów. Nałożenie nieproporcjonalnych środków bezpieczeństwa powoduje wzrost kosztów i obniżenie jakości życia więźniów. Konieczne jest więc zapewnienie, aby każdy więzień miał równy dostęp do wszystkich zasobów i usług⁵.

Zgodnie z regułami Narodów Zjednoczonych dotyczącymi postępowania z więźniami (tzw. Regułami Nelsona Mandeli) *reżim instytucji o charakterze izolacyjnym powinien dążyć do zminimalizowania różnic pomiędzy życiem w więzieniu a życiem na wolności, które powodują zmniejszenie u więźniów poczucia odpowiedzialności lub szacunku należnego im jako istotom ludzkim*⁶. Jednostki penitencjarne powinny więc posiadać infrastrukturę, aby promować bezpieczne środowisko, które wspiera proces resocjalizacji. Obejmuje to

² United Nations Office for Project Services (UNOPS), Technical Guidance for Prison Planning. Technical and operational considerations based on the Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules), Copenhagen 2016. Dokument dostępny jest na stronie: https://content.unops.org/publications/Technical-guidance-Prison-Planning-2016_EN.pdf?mtime=20171215190045

³ Tamże, przedmowa Andrea Huber, Policy Director, Penal Reform International.

⁴ Zob. Gordon Nuttall, *How To Build A Humane Prison*, dostępny na: <https://www.unops.org/news-and-stories/insights/how-to-build-a-humane-prison>

⁵ Tamże.

⁶ Zob. Wzorcowe reguły minimalne Organizacji Narodów Zjednoczonych dotyczące postępowania z więźniami (Reguły Nelsona Mandeli), Rezolucja przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w dniu 17 grudnia 2015 r., Reguła 5 pkt.1.

zapewnienie im dostępu do pracy, edukacji, wizyt rodzinnych oraz innych działań i programów mających na celu przyspieszenie tego procesu⁷.

UNOPS podkreśla również, że więzienie należy rozpatrywać też jako część szerszego systemu wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych. Zrozumienie tego aspektu pozwoli wpłynąć na projekt więzienia, aby zapewnić jego skuteczność operacyjną⁸.

W mojej ocenie wskazana wyżej publikacja UNOPS ma ogromną wartość edukacyjną i zawarte tam standardy powinny być brane pod uwagę w procesie planowania, budowy oraz modernizacji jednostek penitencjarnych. Jak bowiem wynika z rekomendacji międzynarodowych instytucji monitorujących miejsca pozbawienia wolności, kierowanych do polskiego rządu, konieczne są dalsze wysiłki w kierunku poprawy warunków materialnych jednostek penitencjarnych, tak by odpowiadały one międzynarodowym standardom traktowania więźniów⁹.

Z tego też względu, zwracam się z uprzejmą prośbą do Pana Ministra o podjęcie działań zmierzających do upowszechnienia wiedzy o tym dokumencie wśród Służby Więziennej i opinii publicznej, przykładowo poprzez odpowiednie działania informacyjne, zamieszczenie publikacji na stronach internetowych Ministerstwa Sprawiedliwości i Służby Więziennej oraz wykorzystywanie tej publikacji w trakcie realizowanych szkoleń.

Będę wdzięczny za powiadomienie mnie o stanowisku przyjętym przez Pana Ministra w tej sprawie oraz o podjętych działaniach.

Z wyrazami szacunku

Adam Bodnar

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/

⁷ Zob. Gordon Nuttall, *How To Build A Humane Prison*. Zobacz również Reguły Nelsona Mandeli: Regułę 4 pkt. 2 odnoszącą się do działań administracji więziennej wobec więźniów.

⁸ Zob. United Nations Office for Project Services (UNOPS), *Technical Guidance for Prison Planning. Technical and operational considerations based on the Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules)*, s. 24.

⁹ Zob. Raport Podkomitetu ds. Prewencji Tortur ONZ (SPT) z wizyty przeprowadzonej w Polsce, w dniach 9-18 lipca 2018 r., CAT/OP/POL/ROSP/1, par. 80-83; Raport Europejskiego Komitetu ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT) z wizyty przeprowadzonej w Polsce, w dniach 11-22 maja 2018 r., CPT/Inf (2018) 39, par. 62-74; Wnioski końcowe Komitetu Przeciwko Torturom ONZ (CAT) dotyczące siódmego sprawozdania okresowego Polski z realizacji postanowień Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania, 29 sierpień 2019 r., CAT/C/POL/CO/7, par. 29-30.